

ACTIO je tisto tožnikovo dejanje, ki sproži redni pravdni postopek.
CONDICTIO je obogatitvena tožba

Actiones civiles (uvedlo civilno pravo) : **Actiones honorariæ** (uvedlo honorarno pravo)

a° ad exemplum institoria actionis – glej **a° quasi institoria**

a° ad exhibendum = predložitvena tožba – tožnik zahteva od toženca, da mu mora pred pretorjem (in iure) določeno stvar predložiti (str. 337)

- po klas. pr. ne more sodnik prisiliti toženca, da njegov ukaz izpolni, ampak ga lahko obsodi samo na denarni znesek (ki ga napove tožnik, ko oceni svoj interes), po Just. pr. lahko sodnik toženca prisili, da stvar predloži
- pred reivindikacijo, kadar je bilo sporno, ali ima toženec stvar v posesti
- če je stvar prirasla (z adplumbacijo) glavni stvari in je ni bilo mogoče zahtevati nazaj z reivindikacijo dokler ni postala spet samostojna, je lastnik prirasti s to tožbo dosegel ločitev

a° ad supplendam legitimam (po Just.) – tožba, ki jo ima nujni materialni dedni upravičenec, če mu je zapustnik zapustil manj kot nujni delež, za dopolnitev do te vrednosti

a° annalis de peculio – tožba, ki so jo mogli še eno leto po sinovi oz. sužnjevi smrti ali emancipaciji oz. osvoboditvi naperiti upniki zoper očeta oz. gospodarja (če je imel sin oz. suženj pekulij)

- mogoča samo toliko, kolikor je še pekuliarnega premoženja bilo v rokah gospodarja ali njegovih dedičev

a° aquæ pluvia arcendæ (Zakonik XII plošč) – tožba, ki jo ima sosed zaradi nove naprave, ki njemu v škodo spreminja odtok deževnice (nobeden sosed ne sme samovoljno na škodo sosedov spreminjati obstoječega odtoka deževnice, ki je določen ali po naravi ali po oblastvenih odredbah ali po stari ureditvi) – str. 76, 57

actiones adiecticiae qualitatis = adjekcijske, dodatne tožbe (pretorska doba) – oče ali gospodar odgovarja za izpolnitev različnih (ne vseh!) obveznosti, ki jih je sklenil sin ali suženj

- oče odgovarja poleg sina (ki je civilno odgovoren), poleg gospodarja pa ostane naturalno zavezan tudi suženj
- včasih je bil oče oz. gospodar neomejeno odgovoren glede zahtevkov iz določenega PP, včasih je bila njegova odgovornost omejena po vrednosti pekulija, ki ga je svojemu sinu oz. sužnju prepustil
- *a° quod iussu, a° de peculio et de in rem verso, a° tributoria, a° institoria – a° exercitoria,*

actiones arbitrariæ – ki vsebujejo restitutorno klavzulo

actiones in factum adversus nautas, caupones, stabularios – za uveljavljanje odgovornosti brodnikov, gostilničarjev in imetnikov hlevov za tatvine in hudobne poškobe stvari, ki so pripadale njihovim gostom oz. potnikom, storili pa so jih njihovi uslužbenci ali stalni stanovalci – str. 336/VI

a° auctoritatis – tožba za 2x vrednost kupnine proti prodajalcu, če je kupcu mancipirano stvar tretji evinciral, ne da bi mu mogel prodajalec uspešno pomagati (po Just. ni več, ker ni mancipacije)

a° certæ creditæ pecuniæ – tožba za terjanje posojila določenega denarnega zneska (na nekaterih interpoliranih mestih tudi *condictio certi*)

- formula: “Če se izkaže, da je toženec dolžan tožniku 10 000 sestercev, tedaj, sodnik, obsodi toženca v prid tožniku na 10 000 sestercev. S.N.P.A.”

- iztožitev dolga iz stipulacije, literalnih kontraktov, posojila,...

- če terja preveč, izgubi celotno terjatev

a° civilis ex causa depositi – deliktna tožba (na duplum) zoper nepoštenega shranitelja (po Zakoniku)

a° commodati contraria – tožba, s katero iztoži komodatar svoje zahtevke zoper komodanta (npr. za izredne stroške, ki jih je imel s posojeno stvarjo) – str. 270

a° commodati directa – tožba, s katero iztoži komodant vse zahtevke, ki jih ima zoper komodatarja (str. 269)

a° communi dividundo – delitvena tožba za vse solastnike razen sodedičev

a° conducti – tožba, ki jo ima conductor za uveljavljanje svojih zahtevkov iz locatio conductio nasproti lokatorju

a° confessoria (Justinijan) – tožba za varstvo vseh služnosti

- »Če se izkaže, da ima tožnik pravico (za poljsko služnost) hoditi (ali) voziti po tistem zemljišču (ali za hišno služnost) nasloniti tramove na steno tiste stavbe (ali za užitek) uporabljati (in) uživati zemljišče, za katero gre.«
- kot analogno jo lahko naperijo še superficiar, emfitevta in zastavni upnik
- pasivno legitimiran: po klasičnem lastnik služee stvari, po Just. vsak, ki je oviral izvrševanje služnosti
- obsojeni toženec je moral povrniti nastalo škodo, užitarju tudi plodove, ki jih je pridobil in z varščino (*CAUTIO DE AMPLIUS NON TURBANDO*) zagotoviti, da ga pri izvrševanju ne bo več motil

a° constitutoria (ali **a° de pecunia constituta**) – upnikova tožba zoper konstituenta za izpolnitev njegove obljube (kazen za objestno pravdanje!) – str. 100

a° contrarium iudicium – tožba, ki jo ima toženec iz a° iniuriarum, če tožnik ne uspe in je očitno, da je hotel tožencu samo nagajati (na desetino zneska, ki ga je prej zahteval tožnik)

a° damni infecti (še v principatski dobi v oblike legisakcijskega postopka) – varstvo zemljiškega lastnika, ki mu grozi škoda zaradi neurejenih razmer na sosednjem zemljišču (Zakonik XII plošč) – da se s stipulacijo

- pretorsko pr.: *CAUTIO DAMNI INFECTI* – ogrožen zemljiški lastnik vnaprej zahteva od sosedu obljubo, da mu bo povrnjena škoda, ki utegne nastati bodisi zaradi pomankljivosti neke sosedove stavbe, bodisi zaradi nekega samo po sebi dovoljenega delovanja lastnika sosednjega zemljišča
- pravica do kavcije se sčasoma razširi na dobrovernega posestnika, superficiarja, emfitevto, zastavnega upnika, užitarja in najemnika, ki je stanoval na ogroženem zemljišču
- Sčasoma je bila lahko zahtevana še od dobrovernega posestnika, emfitevte, superficiarja, užitarja ali zastavnega upnika

a° de arboribus succisis (Zakonik) – zaradi neupravičeno posekanega tujega drevja (25 asov za vsako posekano drevo) – poznejša pretoska je *a° arborum furtim caesarum* na duplum

a° de deiectis et effusis - če je stvar, vržena ali izlita iz stanovanja na javno pot ali kak splošni prometni prostor, povzročila škodo (odgovarja lastnik stanovanja, ne glede na to ali tam živi ali ne)

a° de eo quod certo loco dari oportet (»tožba glede tega, kar je treba dati na določenem kraju) – tožba, da mora sodnik pri obsodbi dolžnika upoštevati razliko v vrednosti dajatve, ki je nastala, ker je bil dolžnik tožen v drugem kraju (v kraju, kjer poteka tožba mora potem izpolniti obveznost), kot je bilo določeno v pogodbi (izpolnitveni kraj)

a° de iureiurando – tožba, ki jo ima upnik, ki je na dolžnikov poziv prisegel, da ima res terjatev nasproti njemu, za izpolnitev zahtevka, za katerega je prisegel, da res obstaja (ko upnik priseže, je dolžnik dolžan izpolniti, kot da bi bil obsojen)

a° de modo agri (o meri, velikosti zemljišča) – če je bilo odsvojeno zemljišče manjše, kot je odsvojitelj napovedal; za primankljaj jamči v dvojni vrednosti (pri mancipaciji)

a° de pastu pecoris – tožba zaradi popasenja tujega polja (Zakonik, uporabljajo jo tudi še klasiki)

- na izbiro – izočitev živali ali povrnitev škode

a° de pauperie – za uveljavljanje odgovornosti lastnika, za škodo, ki jo je povzročila kaka domača četrtonoga žival, ko je bila nenavadno razdražena in podivjana, ne da bi bilo zaradi tega mogoče komu naprtiti krivdo

- toženi lastnik ima na izbiro, da oškodovancu izroči žival ali pa mu povrne škodo
- klas. pr. dovoljuje eventualno to tožbo kot analogno glede vseh živali
- str. 338, 339

a° de peculio et de in rem verso

1. del je tožba, s katero je uveljavljal tožnik očetovo oz. gospodarjevo odgovornost za pogodbene obveznosti, ki jih je imel imetnik pekulija (ni potrebno, da so dolgovi v zvezi s pekulijem)

- oče jamči sinovim sopogodbnikom največ za toliko, kolikor je pekulij vreden (oče lahko kot prvi najprej poravnava svoje naturalne terjatve, ki jih morda ima zoper sina in s tem zmanjša vrednost pekulija)
- mogli so tožbo naperiti še eno leto potem, ko je sin oz. suženj umrl, ali bil emancipiran oz. osvobojen > *a° annalis de pecunio* (glej zgoraj!)
- s tožbenim obrazcem je bil redno združen dostavek: »ali če je bilo od tega kaj porabljeno (obrnjeno) v toženčevo imetje« >

2. del je tožba, s katero je sopogodbnik zahteval od gospodarja, da poplača sužnjev dolg, kolikor je bil zaradi njega obogaten (primer 397)

- ni bila časovno omejena
- tudi če ni bilo pekulija
- gospodar jamči neomejeno. z vsem svojim premoženjem
- sodnik najprej odloči, če je mogoča obsodba zaradi porabljenja stvari – če ni mogoča, uporabi pekulijsko formulo

a° de pecunia constituta (ali **a° constitutoria**) – upnikova tožba zoper konstituenta za izpolnitev njegove obljube (kazen za objestno pravdanje!)

a° depensi (tožba zaradi plačanega zneska) – ima jo sponzijski porok, če mu dolžnik ni v 6 mesecih, odkar mu je porok plačal dolg, vrnil denarja (takoj se je začela z izvršilnim postopkom; terja se duplum)

a° depositi – tožba iz shranjevalne pogodbe

- če je skupni suženj deponiral deljivo skupno stvar, lahko vsak izmed njegovih gospodarjev zahteva vrnitev ustreznega dela (in partem)

a° depositi contraria – depozitar zahteva od deponenta, da mu povrne vse, kar je za shranjeno stvar potrošil, po Just. tudi povračilo škode, ki mu jo je stvar povzročila

a° depositi directa – deponent uporabi za uveljavljanje svojih zahtevkov zoper depozitarja (če je stvar uporabljal, če je ni vrnil, ko je bilo zahtevano, če je nasproti zahtevi uveljavljal pobotanje ali pridržanje, če je odgovoren za dolus, po Just. tudi za culpa lata) – obsojenega zadane infamija

a° depositi sequestaria – tožba, ki jo ima tisti, ki je izpolnil pogoj proti sekvestru

a° depositi utilis (po Just.) – tožba, s katero terjaja upnik denar od depozitarja, pri katerem ga je deponiral njegov dolžnik (tu se položitev imenuje pogodba v prid tretjemu, kar bi bilo po klas. pr. nemogoče)

a° de posito et suspenso – tožba, s katero se uveljavlja prepoved, da bi bil na nadzidku (nadstrešku) poslopja, ki sega nad pot ali nad prometni prostor, kak predmet tako postavljen ali obešen, da bi utegnil povzročiti škodo, če bi padel na tla

- popularna tožba, ki jo sme naperiti vsak državljan (na 10 zlatnikov)
- tožen imetnik poslopja, če je tam stanoval ali ne

a° de tigno iuncto – če nekdo tuje gradivo (*tignum* = tram) vzida v svojo stavbo, lastnik ne izgubi lastninske pravice, vendar svoje ne more zahtevati nazaj z rei vindikacijo, dokler je gradivo vzdano. S to tožbo zahteva od toženca povrnitev dvojne vrednosti gradiva > dobroverni graditelj s tem postane lastnik gradiva, zloverni pa ne.

a° divisoria – delitvena pravda (sodnik ali prisodi dotlej skupno lastnino v (izključno) lastnino enemu, ki mora ostale odškodovati v denarju, ali pa stvar fizično razdeli (na nove stvari – realna delitev) in nove stvari prisodi bivšim solastnikom v lastnino (glej: **a° familiae eriscundae**, **a° communi dividundo**, **a° finium regundorum**)

a° doli – (C. Aquilius Gallus, 66 p.n.š.) uporabi jo lahko, kdor je bil zaradi nasprotnikovega nepoštenega ravnanja oškodovan in ni imel na voljo druge tožbe

- naperi jo lahko v enem letu zoper krivca (zoper očeta oz. gospodarja krivca noksalno) – Konstantin rok podaljša na dve leti, po tem roku je mogoča tožba za obogatitev
- obsojenega zadane infamija
- vsebuje restitutorno klavzulo (če vrne, se izogne tožbi in infamiji)
- terjaja povračilo interesa (povračilo škode, ki jo je tožnik utrpel zaradi zvičajnega ravnanja)
- pretor si ogleda vsak primer posebej – če je stvar dovolj pomembna
- več storilcev je odgovornih solidarno (če eden izpolni, so drugi prosti)
- po opravljenem dokazovanju pozove sodnik toženca, naj vrne pridobljeno korist (in se izogne obsodbi), če ne mu grozi obsodba na (1X) interes + infamija

a° empti – kupec zahteva od prodajalca, naj mu prepusti prodano stvar (lahko pa uveljavlja tudi druge zahtevke zoper prodajalca, npr., da prisili prodajalca, da sklene z njim stipulacijo duplæ sc. pecuniæ, uveljavlja njegovo odgovornost za »culpa omnis«, glede pravnih in stvarnih napak blaga,...) – tudi str. 282, 283, (94)

a° exercitoria – tožba nasproti poslovnemu gospodarju (brodniku) za izpolnitev pogodbenih obveznosti, za katere se je zavezal njegov kapitan na svojem področju (str. 342)

- obveznosti iz prevoznih pogodb, posojila za popravo ladje,...
- brodnik jamči neomejeno, ne glede na to, ali je kapitan njegov suženj, sin, prost človek ali tuj suženj
- upnik lahko naperi zoper vse družbenike nerazdelno, če je pogodbo sklenil s kapitanom, ki je bil uslužbenec vseh družbenikov (ali pa z njihovim skupnim sužnjem)

a° ex testamento – tožba, ki jo ima legatar nasproti dediču za izpolnitev volila (damnacijskega in sinendi modo)

- v pravdi iz damnacijskega volila, je dedič obsojen na dvojno vrednost volila
- **a° certi ex testamento** – če je predmet nekaj določenega
- **a° incerti ex testamento** – če je predmet nekaj nedoločenega (sodnik naj obsodi dediča na toliko, kolikor bo dognal, da je po oporočni odredbi dolžan legatarju dati ali storiti)

a° familiae eriscundae – sodediči zahtevajo razdelitev dediščinskih stvari, na katerih so do tedaj imeli solastnino

a° ficticia – s to tožbo je mogoče prejšnjo pravico (ki jo je prezadolženec odsvojil v oškodovalnem namenu) uveljavljati, kakor da ne bi bila nikoli odsvojena – str. 335

a° fiducia – tožba bonae fidei, s katero toži fiduciant fiduciarja na vrnitev fiducirane stvari. Po Monierju samo ta tožba, po Lenelu pa obstajata dve tožbi:

- **a° fiducia directa** – fiduciant toži fiduciarja, če mu ni vrnil zaupane stvari, če mu ni izročil plodov stvari ali če je stvar uporabljal drugače, kot je bilo dogovorjeno
- **a° fiducia contraria** – z njo fiduciar od fiducianta iztoži morebitne potroške, ki jih je imel zaradi zaupane stvari

a° finium regundorum – za ugotovitev 5 čevljev široke meje med zemljišči, ki se je zabrisala ali postala sporna (če sodnik ni mogel ugotoviti stare meje, je določil novo in s tem na novo določil lastnino); je actio in personam

a° formula Octaviana – tožba, ki jo ima v pretorski dobi, komur so Sulovi pristaši kake premoženjske predmete s silo ali z grožnjo odvzeli

a° funeraria – tožba, s katero zahteva povračilo pogrebnih stroškov, kdor je kljub dedičevi prepovedi oskrbel, da je bil zapustnik pokopan

a° furti – tožba, ki jo ima oškodovanec nasproti delinkventu, ki je zagrešil furtum – penalna tožba, časovno neomejena, infamira (str. 322, 323)

- **a° furti manifesti** – če je zaloten (na quadruplum) – samo zoper tatu
- **a° furti nec manifesti** – če ni zaloten (na duplum) – tudi zoper pomočnika in nasnovatelja
- **a° furti concepti (triplum)** – zoper lastnika, pri katerem se je pri preiskavi našla ukradena stvar – str. 109
- **a° furti oblati (triplum)** – zoper preiskovalca, ki je ukradeno stvar podtaknil
- **a° furti prohibiti (quadruplum)** – zoper tistega, ki bi se preiskavi upiral
- **a° furti non exhibiti (quadruplum)** – zoper tistega, ki ne bi hotel vrniti stvari, najdene pri preiskavi
- aktivno legitimiran, kdor je zainteresiran, da bi se delikt ne zgodil; aktivno podedljiva

a° hypothecaria (ali pigneraticia) in rem – glej a° serviana

- hipotečni zastavni upnik je smel zahtevati prepustitev posesti celo prej, kakor pa je terjatev dospela v plačilo
- klasiki jo imenujejo včasih **vindicatio pignoris**
- formula: »Če se izkaže, da je bilo med tožnikom in Lucijem Ticijem dogovorjeno, da naj bo tista stvar, za katero gre, tožniku zastavljena zaradi dolgovanega denarja, in da je bila tista stvar takrat, ko je bilo dogovorjeno, v premoženju Lucija Ticija, in da tisti denar ni bil ne plačan in ne zavarovan in tudi ni bila tožnikova krivda, da ni bil plačan, če tista stvar ne bo po sodnikovem pozivu vrnjena, (tedaj) obsodi, sodnik, toženca v prid tožniku na toliko denarja, kolikor bo tista stvar vredna« S.N.P.A.
- aktivno legitimiran: zastavni upnik, pasivno: takratni posestnik zastavljene stvari, tudi fiktivni
- tožnik mora dokazati, da mu je bila stvar zastavljena za njegovo terjatev
- restitutorna klavzula
- po klasičnem pr. mora obsojeni, ki se ne pokori, plačati, kolikor je tožnik stvar ocenil pod prisego (če je tožen dolžnik sam, znesek mora biti manjši od terjatve ali enak)

- toženec, ki ni dolžnik, ima *ius offerendi*, preden pa plača dolg, sme zahtevati od tožnika **beneficium cedendarum actionum*
- zastara zoper zastavitelja, njegovega dediča ali poznejšega zastavnega upnika v 40ih letih, zoper druge osebe pa v 30ih letih (s tem preneha tudi zastavna pravica!!)

a° incerti ex stipulatu – tožba za vrnitev posojila neke nedoločene (sodnik mora najprej ugotoviti, kaj dolžnik dolguje)

- »...karkoli je treba, da toženec da ali stori tožniku...«

a° in factum – (če si ne morejo pomagati niti z analogo); v njenem posebnem besedilu so zajeti in povzeti bistveni elementi določenega primera

a° in factum civilis, a° incerti civilis – tožba, ki jo dovoljujeta pretor in pozneje klasično pravo stranki inominatnega kontrakta, ki ne more zahtevati nazaj svoje dajatve (ali storitve), da zahteva od druge stranke (ki je že prejela njegovo dajatev) izpolnitev obveznosti

a° iniuriarum – tožba žaljenega nasproti žaljitelju za osebno zadoščenje za prizadejano žalitev

- izrečna penalna tožba (ni na povračilo škode)
- če je več stroilcev, gre zoper vsakega (izpolnitev enega ostalih ne reši)
- omejena na eno leto, aktivno in pasivno nepodedljiva, obsodbi sledi infamija

a° iniuriarum ex lege Cornelia – tožba žaljenega (po Lex Cornelia de iniuriis) nasproti žaljitelju; krivec je obsojen na denarno kazen

a° in personam – obligacijsko-pravna tožba

a° in rem vectigalis – zakupnik (emfitevta) jo je mogel naperiti zoper vsakoga, tudi občino samo

- že v klasični dobi
- prikrojena po reivindikacijski
- po honorarnem pravu je zakupnik varovan tudi kot posestnik z interdikti

a° institoria – zoper gospodarja, ki je v svoji prodajalni, gostilni, banki, skladišču, ... namestil kot trgovca ali obrtniškega uslužbenca svojega sina, sužnja ali osebo, ki ni bila pod njegovo oblastjo (s tem je gospodar svojega nameščenca pooblastil, da sklepa posle, ki spadajo v ustrezno področje tako, da sam jamči za njihovo izpolnitev), za obveznosti, ki jih je tak nameščenec sklenil v svojem območju

- gospodar je neomejeno zavezan (če želi svojo pooblastilo omejiti, mora to v tem gosp. obratu vidno in očitno razglasiti)
- terjatve iz teh poslov lahko gospodar izterja le, če je nameščenec njegov sin ali suženj, drugače pa le insitor (nameščenec) sam
- upnik lahko naperi zoper vse družbenike nerazdelno, če je pogodbo sklenil s trgovskim pooblaščenecem, ki je bil uslužbenec vseh družbenikov (ali pa z njihovim skupnim sužnjem)

a° institutoria – pri tihi intercesiji ženske (če se ta sklicuje na SC Velæanum) pretor dovoli upniku to tožbo zoper materialno pravega dolžnika (ki bi jo imel zoper njega, če bi sklenil posel z njim)

(a°) iudicium operarum – v formularnem postopku patronova tožba zoper osvobojenca za izvršitev dajatev ali storitev, ki jih je le-ta obljubil ob oprostitvi iz suženjstva (katera tožba se je uporabljala prej, se ne ve sigurno – legis actio sacramento in personam, laegis actio per conditionem, ali celo takojšnja izvršba – manus iniectio)

a° legis Aquiliae – tožba, ki jo ima lastnik (po klas. pr. pa tudi užitek, uzuar, zastavni upnik in pošteni posestnik, po Just. tudi zakupnik) hudobno poškodovane stvari (po 1. in 3. poglavju Lex Aquilia) nasproti poškodovalcu (če jih je več, zoper vsakega – ne postanejo prosti, če eden plača)

- actio utilis, actio in factum – stran 326, 327

a° legis plætoriæ – tožba, s katero lahko oguljufani nedoletni dorasli izpod 25. leta, zahteva od sopogodbnika povračilo škode

a° locati – tožba, ki jo ima locator za uveljavljanje svojih zahtevkov iz locatio conductio nasproti konduktorju – str. 95

a° mandati contraria – tožba, ki jo ima mandatar za uveljavljanje svojih zahtevkov iz mandata zoper mandanta

- za vrnitev potroškov, ki so nastali ob izvršitvi, za novacijo glede vseh obveznosti, ki jih je mandatar zanj prevzel, za povrnitev škode (ne naključne!)
- tožba poroka, ki je plačal dolg po dolžnikovem naročilu kot njegov mandatar zoper dolžnika za regres

a° mandati directa – tožba, ki jo ima mandant za uveljavljanje svojih zahtevkov iz mandata zoper mandatarja

- če je mandatar obsojen, ga zadane infamija
- tožba, s katero terjastipulator (glavni upnik) od adstipulatorja povrnitev tistega, kar je izterjal (iz adstipulacije) in bi mu moral izročiti

a° negatoria – kadar nekdo omejuje lastnikovo lastninsko pravico s tem, da si na njegovi stvari lasti neko zemljiško služnost ali užitek > lastnik s to tožbo uveljavlja, da je njegova lastninska pravica prosta take omejitve

- formula: »Če se izkaže, da toženec na tistem zemljišču, za katero gre, nima pravice užitka (...) proti tožnikovi volji, in če ta zadeva ne bo po sodnikovem pozivu tožniku vzpostavljena, sodnik, obsodi toženca v prid tožniku na toliko denarja, kolikor bo tista stvar (vredna)! S.N.P.A.
- kot analogno jo lahko uporabi tudi emfitevta

a° negotiorum gestorum contraria – tožba, ki jo je imel poslovođa brez naročila za uveljavljanje svojih zahtevkov nasproti gospodarju poslov (za povračilo potroškov z obrestmi vred, za odvzem obveznosti, ki jih je pri poslovodstvu zanj prevzel,...)

- samo takrat, kadar je opravljeni posel ustrezal gospodarjevi resnični ali vsaj domnevni volji in je bil zanj koristno začel
- tožba, ki jo ima porok, ki je plačal dolžnikov dolg brez prošnje, zoper dolžnika na povrnitev regresa

a° negotiorum gestorum directa – tožba, ki jo je imel gospodar poslov za uveljavljanje svojih zahtevkov nasproti poslovodji brez naročila (ki je odgovoren za vsako krivdo)

a° noxalis = noksalna tožba – tožba nasproti očetu oz. gospodarju sina oz. sužnja, za uveljavljanje njegove odgovornosti za sinove oz. sužnjeve delikte, za katere ni vedel (če je za delikt vedel, je bil sam odgovoren kot storilec in to še potem, ko sin oz. suženj ni bil več pod njegovo oblastjo)

- kondemnacija se glasi alternativno na plačilo denarnega zneska (ki je enak, kot da bi on sam zagrešil delikt) kot globe ali na izročitev krivca oškodovanemu (sina v mancipij, sužnja v lastnino)
- če postane delinkvent svojepraven, gre tožba kot navadna deliktna nasproti njemu samemu
- če delinkvent umre pred litiskontestacijo, noksalna tožba ni več mogoča, prav tako ni mogoča, če je suženj zagrešil delikt zoper svojega gospodarja
- že po klas. pr. je zoper sina, ki je zagrešil kak delikt, mogoča neposredna deliktna tožba
- sin, ki je bil noksalno izročen, je s svojim delom odslužil škodo in je nato smel zahtevati, da je oproščen

- Just. omeji noksalne tožbe na sužnja in tudi njemu pripozna pravico, da sme zahtevati, da ga novi gospodar manumitira
- pri a° iniuriarum noxalis je sodnik pred obsodbo pozval toženca, naj prepusti tožniku sužnja zaradi strahovanja – če tega ni storil, ga je obsodil na denarni znesek kot kazen

a° oneris aversi – glej str. 288/2 (tožba naročnika zoper prevoznika)

a° Pauliana (prej interdiktum fraudatorium) – izpodbojna tožba, ki jo imajo upniki nasproti prezadolžencu, ki jih je s svojimi odsvojitvami oškodoval (str. 334, 335)

- v enem letu od uvedbe stečaja; obsodba na simplum; vsebuje restitutorno klavzulo
- po tem roku ter zoper poštenega pridobitelja in zoper dediče – tožba na obogatitev
- ne more se naperiti kot noksalna in tudi ne infamira
- naperiti jo more predvsem curator bonorum, upravitelj in sedaj tudi likvidator prezadolženčevega imetja, če izkupiček ne zadošča za poplačilo dolgov
- če on ne naperi, pa lahko vsak upnik v skupnem interesu
- zoper prezadolženca ali zoper tistega, ki je od njega pridobil neki premoženjski predmet (redno bo uspešna le tožba zoper pridobitelja)

a° pigneraticia contraria – zastavni upnik zahteva od zastavitelja, da mu povrne potroške, ki jih je imel zaradi zastavljene stvari, kot tudi škodo, ki jo je utrpel po zastaviteljevi krivdi

a° pigneraticia directa – zastavitelj zahteva od zastavnega upnika, da mu stvar vrne, potem ko je dolg prenehal, če je stvar prodal, pa s to tožbo zahteva izročitev presežka

a° pigneraticia in rem – s to tožbo zahteva vrnitev posesti zastavni upnik, če mu je bila stvar prepuščena kot ročna zastava, pozneje pa je izgubil njeno posest

a° praescriptis verbis – po Justinianu – za iztoževanje raznih dotlej neiztožljivih zahtevkov > tožba, s katero stranka inominatnega kontrakta, ki je svojo obveznost že izpolnila, zahteva od druge izpolnitev tega, za kar se je zavezala (tudi za izpolnitev naloga)

a° prohibitoria – formula: "Če se izkaže, da ima tožnik pravico prepovedati, da bi toženec izvrševal užitek"

a° pro socio – tožba, s katero lahko vsak družbenik uveljavlja svoje pravice iz družbene pogodbe nasproti sodružbenikom (povzroči konec družbe) – obsojenega doleti infamija

- obsojeni ima *beneficium competentiae (sprva jo pretor dovoljuje le članom vesoljne družbe, s tem da si je pridržal, da je vsak primer presojal posebej, po Sabinovem vplivu – za družbenike vsake družbe, izvzeti so bili le tisti, ki so postali neplačeviti)

a° protutelae (directa in utilis) – tožba iz dozdevnega varuštva

a° quanti minoris – kupec lahko v enem letu zahteva zmanjšanje kupnine zaradi napak (sprva samo za sužnja in živino, po Just. za katerokoli stvar)

a° quasi institoria ali **a° ad exemplum institoriae actionis** (po Papijanovi zaslugi) – tožba nasproti poslovnemu gospodarju zaradi obveznosti gospodarskega oskrbnika (prokuratorja), kateremu je gospodar poveril oskrbovanje določenih gospodarskih zadev

- mogoča tudi, kadar ni šlo za pogodbo na področju trgovine ali obrti

a° quasi serviana – glej a° serviana

a° quod iussu – tožba, s katero je tožnik uveljavljal odgovornost očeta oz. gospodarja za terjatve iz PP, ki jih je sklenil s sinom oz. sužnjem, če je oče oz. gospodar prej podal izjavo IUSSUM

a° quod metus causa = ker zaradi strahu – prisiljena in ustrahovana stranka zahteva povračilo škode, ki jo je utrpela zaradi prisiljenega pravnega posla (obsodba ne infamira)

- pretor Octavius med leti 79 in 71 p.n.š. dovoli njeno predhodnico a° formula Octaviana

- naperi se lahko zoper tistega, ki je iz posla pridobil premoženjsko korist, ne glede nato, ali je on izvajal nasilje ali je nasilje tretjega samo izkoristil (in rem scripta)
- uveljavlja se lahko v enem letu odkar jo je bilo mogoče prvič naperiti
- zoper dediča na obogatitev; več krivcev jamči solidarno
- po opravljenem dokazovanju sodnik pozove toženca, naj pridobljeno korist vrne (in se izogne obsodbi), če ne mu grozi obsodba na quadruplum

a° rationibus distrahendis – tožba zoper varuha nedoraslega zaradi poneverbe varovančevega premoženja (na duplum)

a° recepticia – tožba, ki jo ima destinatar nasproti bankirju za izpolnitev naročila tretje osebe (npr. destinatarjevega dolžnika), naj da destinatarju določen znesek oz. določeno količino nadomestnih stvari (pretorski pakt *receptum argentarii*)

a° redhibitoria – kupec lahko v šestih mesecih zahteva razdor pogodbe, zaradi napak, ki so se pokazale po izročitvi (sprva samo sužnja in živine, po Just. katerekoli stvari); vsak pogodbenik dobi nazaj svojo dajatev

a° rerum amotarum – opomba 8, str. 323

a° restitutoria – pri privatni intercesiji z žensko (če se ta sklicuje na SC Velæanum) pretor upniku obnovi (vzpostavi) prejšnjo tožbo zoper pravega dolžnika

a° serviana – zastavni upnik lahko zahteva od vsakogar, ki je takrat imel zastavljeno stvar v posesti, da stvar prepusti njemu v posest (stvarnopravna tožba) – str. 211

- sprva samo za uveljavljanje zastavne pravice na zakupnikovih stvareh, pozneje za vsako zastavno pravico
  - Bizantinci jo imenujejo: **a° quasi serviana** oz. **a° hypotecaria** (ali **pigneraticia**) **in rem**
- a° spolii = spolijska tožba** – tisti, ki je izgubil posest, je mogel zahtevati stvar nazaj
- kasneje jo je mogoče naperiti tudi zoper tistega, ki je pridobil nasilno odvzeto stvar, če je vedel, da je bila uropana
  - mogoča že samo zaradi nezakonite posesti, čeprav ni bila pridobljena naravnost s silo
  - po recepciji: v vseh primerih, če je tožnik izgubil posest protipravno ali vsaj proti svoji volji

a° subsidiaria (subsidiarna tožba, po Trajanovi pobudi) – tožba zoper magistrate, ki so imenovali za varuha nedoraslega osebo, ki je bila ob koncu varuštva neplačevita (če varovanec ni mogel izterjati povračila škode niti od varuhovih porokov, sme zahtevati povračilo od municipalnih magistratov)

a° tributoria – tožba, s katero sužnjev upnik zahteva od gospodarja, ki ga je pri delitvi sužnjevega pekulija med upnike vede prikrajšal, znesek, ki bi ga po pravici dobil – str. 341

a° tutelæ contraria – tožba, ki jo ima tutor zoper bivšega varovanca za odvzem obveznosti, ki jih je v njegovem imenu prevzel, za povrnitev potroškov, ki jih je imel zaradi varuštva (ta tožba šele po Just., prej uporablja a° negotiorum gestorum utilis) – časovno neomejena, aktivno in pasivno podedljiva

a° tutelæ directa – tožba, ki jo ima varovanec nasproti bivšemu tutorju za vrnitev imetja, za podajo obračuna o upravljanju, za povrnitev morebitne škode (zaradi premalo skrbnega ravnanja, zlasti opustitev – po klas. pr. odgovarja za dolus, po Just. za manjšo skrbnost kot v svojih zadevah) – obsojenega zadane infamija; časovno neomejena, aktivno in pasivno podedljiva

a° utilis – analogna tožba; omogoča, da se neka civilna tožba analogno uporablja tudi v primeru, ki ga po svojem besedilu ne zajema, a je dovolj podoben

a° venditi – prodajalec zahteva od kupca, naj mu plača kupnino za prodano stvar (uporabna pa je tudi za druge zahtevke, ki jih ima prodajalec nasproti kupcu, npr. odgovornost za omnis culpa)

a° vi bonorum raptorum – tožba zaradi nasilno oropanega imetja – sledi ji infamija

- gre zoper tistega, ki je z oboroženo tolpo drugemu odvzel kako stvar in mu s tem povzročil škodo
- v teku enega leta se glasi na quadruplum, kasneje na simplum
- sčasoma jo dovoljujejo v vseh primerih, ko je bila premična stvar vzeta s silo
- aktivno legitimiran, kdor ima interes, da se rop ne bi zgodil
- po klas. pr. je so jo šteli med penalne (zato lahko naperi še *condictio furtiva*), Just. jo šteje med *actiones mixtæ* (obsodbo na triplum šteje kot kazen, na simplum pa kot reipersekutorno (zato ni mogoča več *condictio furtiva*)

accusatio suspecti tutoris – za odstranitev varuha, ki bi zagrešil že hudo malomarnost – str. 104

condictio causa data, causa non secuta (ali **condictio ob causam datorum**) – tožba stranke, ki je svojo dajatev opravila v pričakovanju nekega bodočega dejstva, ki pa v resnici ni nastopilo

- npr. oče zahteva vrnitev dote, ki jo je dal zaročencu hčerke, če se kasneje nista poročila
- tožba tistega, ki je svojo obveznost iz nekega inominatnega kontrakta že izpolnil, drugi pa mu noče izpolniti, na povrnitev njegove dajatve

condictio causa finita – za iztožitev povračila tistih pridobitev, ki so bile izvršene na temelju takrat veljavnega PP, ki je pozneje postal neveljaven

- če darovalec prekliče darilo (zaradi velike nehvaležnosti), s to kondikcijo zahteva od obdarjenca vrnitev podarjenega, če tega ni več imel pa obogatitev
- dolžnik zahteva svojo zadolžnico, če je plačal dolg
- za povrnitev are, ko je pogodba izpolnjena

condictio certæ pecuniæ – za povračilo obogatitve (kadar gre za določeni denarni znesek

condictio certæ rei (po Just. – condictio triticaria) – tožba za vrnitev posojila določene stvari

- formula: »Če se izkaže, da je toženec dolžan dati tožniku 100 mernikov najboljše afriške pšenice, sodnik, obsodi toženca v prid tožniku na toliko denarja, kolikor je tista stvar vredna. S.N.P.A.!«
- če terja preveč, izgubi celotno terjatev (vsaj pri stipulaciji)

*condictio de bene dependis – če ni nastala posojilna pogodba (iz različnih razlogov) in je prejemnik posojeno stvar porabil v dobri veri, je tradent smel zahtevati povrnitev tega, za kar je bil obogaten (str. 264, 319); dokler stvari še ni porabil ima reivindikacijo, če jo je zloverno porabil pa *condictio furtiva*

condictio ex canone (pozneje *actio spolii*, glej tožbe!) > **spoljska tožba** – tisti, ki je izgubil posest, je mogel zahtevati stvar nazaj

condictio furtiva – lastnik zahteva od tatu vrnitev svoje stvari (za katere je bil toženec zloverno obogaten, tudi če je npr. vedel, da nima ničesar terjati in je s sprejemom zagrešil furtum)

- aktivno legitimiran samo lastnik, pasivno samo tat in njegov dedič, ne tudi nasvovatelj in pomočnik, več tatov odgovarja solidarno (postanejo prosti, ko eden v celoti izpolni)
- če pride do denarne obsodbe, na tisti znesek, kolikor je bila stvar kdaj koli največ vredna
- časovno neomejena

conditio indebiti – s to tožbo zahteva svojo dajatev nazaj, kdor je drugemu opravil določeno dajatev ali storitev v opravičljivi dejanski zmoti, da je dolžan, kar pa v resnici ni bil; tudi obogateni je moral sprejeti izpolnitev v dobri veri (str. 317)

- kdor izpolni svojo obveznost, preden se izpolni pogoj, sme svojo dajatev zahtevati nazaj
- kdor pomotoma izpolni tuj dolg, ali svoj dolg izpolni napačni osebi

- kdor je v mislil, da je dedič in je plačal zapustnikov dolg
- če ženska ni vedela za pravno dobroto iz SC Velæanum, lahko zahteva nazaj, kar je zaradi nevednosti izpolnila
- če je dolžnik izpolnil celotno dajatev, čeprav bi lahko uveljavil pobotanje, je smel terjati nazaj to, kar bi mogel pobotati

condictio Iuventiana – tožba, s katero lahko upnik zahteva nazaj izplačani denar, če je prišlo do zmote v osebi (str. 264, 319)

condictio mutui – upnikova tožba zoper dolžnika iz posojilne pogodbe (a° certæ creditæ pecuniæ oz. condictio certæ rei)

condictio ob causam datorum (ali **condictio causa data, causa non secuta**) – tožba stranke, ki je svojo dajatev opravila v pričakovanju nekega bodočega dejstva, ki pa v resnici ni nastopilo

- npr. oče zahteva vrnitev dote, ki jo je dal zaročencu hčerke, če se kasneje nista poročila
- tožba tistega, ki je svojo obveznost iz nekega inominatnega kontrakta že izpolnil, drugi pa mu noče izpolniti, na povrnitev njegove dajatve
- če je izpolnitev naloga po naključju postala (ali že bila) nemogoča, darovalec zahteva od obremenjenca povračilo
- za vrnitev zadolžnice, če je dolžnik že dal zadolžnico, pa mu upnik sploh ni izplačal posojila (najprej po 1 letu, potem po 5 letih, po Just. po 2 letih postane zadolžnica neizpodbojna)

condictio ob turpem vel iniustam causam – za povračilo dajatve, ki jo je prejemnik prejel za kak nenravn namen, a le, če je bilo nenravno samo prejemnikovo ravnanje, ne pa tudi plačnikovo

- če je kdo plačal drugemu, da ta ne bi naredil zločina
- če je deponent plačal depozitarju, da mu je vrnil shranjeno ali izposojeno stvar
- **condictio ob iniustam causam** – zaradi dajatev, ki so prepovedane po pravnih normah

condictio sine causa – izterjanje povračila tistih dajatev, ki bi jih plačnik ne mogel izterjati z nobeno drugo kondikcijo; sem spadajo predvsem dajatve, izvršene na temelju neveljavnega PP

- tožba, ki jo ima darovalec za vrnitev podarjenega, če ni nastala veljavna darilna pogodba (ker stranki nista soglašali glede darilnega namena)
- c. Iuventiana, c. de bene dependis, c. causa finita

hereditatis petitio – tožba, s katero uveljavlja dedič svojo dedno pravico pred centumviralnim sodiščem (stvarnopravna) – Dedno, str. 27,28

- »Če se izkaže, da je zapuščina Publija Mevija (glede tega deleža) tožnikova, če ne bo po tvojem pozivu tožniku vrnjena, obsodi toženca v prid tožniku na toliko denarja, kolikor bo ta stvar vredna. S.N.P.A.«

legisactio per iudicis postulationem – za izterjevanje sponzijskih terjatev (že po Zakoniku)

legisactio sacramento in rem (stara rei vindicatio) – tožnik in toženec oba zatrjujeta in pred sodnikom dokazujeta, da sta lastnika sporne stvari. Položita pravdno stavo 500 asov (če je vrednost stvari nad 1000 asov) oz. 50 asov, ki jo v prid državne blagajne izgubi tista stanika, ki ni mogla dokazati svoje lastninske pravice

Publiciana in rem actio – pravdno varstvo za tistega, ki je izpolnil vse, kar je potrebno za priposestevanje, samo priposestvovalni čas še ni potekel (bonitarni lastnik, dobroverni posestnik nasproti manj upravičenim)

⇒ »Če bi tožnik bil sužnja, ki ga je v dobri veri kupil in mu je bil on izročen, eno leto posedoval, (in) če bi tedaj tisti suženj, za katerega gre, moral biti po kviritskem pravu njegov – če to, za kar gre, ne bo po sodnikovem pozivu tožniku vrnjeno – obsodi, sodnik, toženca v prid tožniku na toliko denarja, kolikor bo tista stvar vredna! S.N.P.A.«

⇒ *exceptio domini!!!* – eksepcija civilnega lastnika

querella inofficiosae donationis – tožba, s katero nujni dediči izpodbijajo darilo, če je bil zaradi njega prikrajšan njihov nujni delež

querela inofficiosi testamenti – tožba, s katero materialni nujni dedni upravičenec izpodbija oporoko (zahteva razveljavitev oporoke v celoti ali delno in uvedbo intestatnega dedovanja), če se ga oporočnik ni spomnil s primerno naklonitvijo (tožba zaradi oporoke, ki nasprotuje dolžnosti)

- načeloma jo imajo le najbližji svojci (potomci, predniki ter bratje in sestre – zadnji bolj ali manj le, če je bila za dediča postavljena oporečna oseba), konkretno le oseba, ki bi dedovala kot intestatni dedič (če ne bi bilo oporoke)
- ne more uporabiti, komur je oporočnik naklonil vsaj nujni delež – to je četrtno tistega, kar bi dobil, če bi dedoval intestatno
- le subsidiarna – kadar ni imel na voljo druge tožbe
- zastara v dveh, po Just. po petih letih
- postklas. pr. omejuje uporabo, po Just. jo je mogoče naperiti le, če zapustnik ni naklonil nujnemu dednemu upravičencu nobenega premoženja – drugače za dopolnitev *a° ad supplem dam legitimam*

querella non numeratae pecuniae – ugovor dolžnika, če je dal zadolžnico še preden mu je upnik izplačal posojilo, s katerim je izjavljal, da njegova zadolžnica ni resnična; s tem se je dokazno breme prevalo na upnika

- Karakala – 1 leto, Dioklecijan – 5 let, Jusinijan – 2 leti po nastanku obligacije
- prej samo za denarne zneske, po Just. tudi za ostala posojila

rei vindicatio – tožba neposедуjočega lastnika zoper posedujočega nelastnika (str. 54, 109)

- vsebuje **petitorio formulo**: »Če se izkaže, da je stvar, za katero gre, po kviritskem pravu tožnikova, in če tista stvar ne bo po sodnikovem pozivu tožniku vrnjena, tedaj, sodnik, obsodi toženca v prid tožniku na toliko denarja, kolikor bo tista stvar (vredna)! S.N.P.A.
- prej se je imenovala **legisactio sacramento in rem**

si praedium stipendiarium (tributarium) petatur – tožba, ki jo je imel stalni uživalec provincialnega zemljišča, če je imel zemljišče v nesporni posesti 10 let *inter praesentes* oz. 20 let *inter absentes* (namesto reivindikacije)

vindicatio in servitute – tožba za uveljavljanje gospodarjeve oblasti nad sužnjem

vindicatio servitutis – za varstvo zemljiških služnosti (civ. pravo)

vindicatio usus – za varstvo rabe (civ. pravo)

vindicatio ususfructus – za varstvo užitka (civ. pravo)